



בס"ד, ד' באייר תש"ף  
28 באפריל 2020  
תיק מס' 78063

## פסק דין חלקי

לבין

בעניין שבין

– הנתבעת

– התובע

שותפות חקלאית

מר צ',

### א. העובדות המוסכמות

הנתבעת היא שותפות בין ארבעה בעלי חלקות חקלאיות. השותפים לא הקימו חברה לצורך השותפות.

לקראת שנת השמיטה תשע"ה התקשרו הצדדים על מנת לסייע לנתבעת לנהוג בחלקה של 14 דונם את דיני השמיטה מבלי להסתייע ב'היתר מכירה'. ההסכם בין הצדדים היה שהתובע יעביר לחקלאים סך של 504 אש"ח, אך למעשה לבסוף הוא העביר לשותפים סכום של 480 אש"ח. ההחזר היה אמור להיות מהתשלומים שהנתבעת היתה אמורה לקבל מאוצר בית הדין (להלן: "אוצר בית הדין"), איתו האגודה של היישוב שבו היתה השותפות החקלאית עשתה הסכם. כמו כן, היה מוסכם בין הצדדים שהתובע יקבל 40% מהרווחים שלאחר החזר הקרן.

לצורך ההשקעה לקח התובע הלוואה (משכנתא), ואותה העביר לנתבעת.

בתאריך כ"ט אב תשע"ד, הנתבעת חתמה יחד עם עוד משקים מהאיזור על הסכם עם אוצר בית הדין. בהסכם זה התחייב אוצר בית הדין ליטול את כל התוצרת החקלאית שהאגודה תעביר לו (סעיף 26) ולשלם עבורה סכום של 5 ש"ח לק"ג פלפל (נספח להסכם מול אוצר בית הדין).

אוצר בית הדין לא עמד בהסכם, ולא לקח את כל התוצרת החקלאית של הנתבעת. כיוון שכך הנתבעת לא קטפה את הפרי בזמן, הצמח ניזוק וכוח הגידול שלו נפגע. לכן, למרות שבהערכה ראשונית חשבו שהחלקה תניב 9 טון לדונם (נספח להסכם מול אוצר בית הדין), למעשה היא הניבה 4 טון בלבד (טענת הנתבעת והסכמת מומחה בית הדין).

לאחר שהיבול נפגע הפעילה הנתבעת את הביטוח שלה, והביטוח פיצה אותה בסך של בין 69,888 ₪ ל-71,500 ₪ (הסכום המדוייק נתון בויכוח בין התובע והנתבעת).

העסק לא צלח, ולא די שלא היו רווחים, אלא גם לא קיבלו מאוצר בית הדין את מחיר הקרן.



הנתבעת העבירה לתובע סכום מסוים מהחזר החוב, אך גם לדבריה היא עדיין חייבת לתובע סכום של 254 אש"ח. את הסכומים האלו חייב אותה בית דין זה לשלם, והנתבעת החזירה את החוב (למעט הריבית שהתובע שילם לבנק עבור המשכנתא).

#### **ב. טענות התובע**

הנתבעת חייבת להשיב לתובע ראשית את כל סכום קרן ההלוואה 480,000 ש"ח, ומעבר להם את הנזקים העקיפים שנגרמו לו- ריביות על המשכנתא שנטל, והפסד רווחים עתידיים שיכול היה להרוויח בעזרת הכסף הזה.

#### **הודאה**

נציג הנתבעת הודה במסרון שהוא חייב 338,600 ש"ח ולפחות את הסכום הזה עליו לשלם ולא רק 307,000 ש"ח כפי שהודו בבית הדין (פרוטוקול דיון 1 עמו' 8 שורה 11).

בנוגע לסכום ההודאה היו כמה גרסאות בכתב התביעה ובדיון. בסעיף 11 לכתב התביעה מא' סיוון תשע"ח כתוב שנציג הנתבעת הודה שהוא חייב 350,000 ש"ח אמנם בנספח הערכת רווחים סעיף 36 כתב התובע שהודה רק ב330,000. בפרוטוקול שם נאמר שהודו בין 300 ל 350 אש"ח.

לגופו של עניין:

#### **רשלנות וביטול החוזה**

הנתבעת לא עמדה בהתחייבותיה בחוזה, ולכן היא אשמה בכך שלא היו רווחים מהחלקה ולא הצליחו להחזיר גם את סכום ההשקעה. מכיוון שכך, החוזה בטל.

סיבה אחת לביטול החוזה היא שיש אומדן דעת ברור למקח טעות. אם היתה פה הלוואה בעלמא לא הגיוני שהתובע ישקיע 200,000 ש"ח ריביות בנוסף ל480,000 ש"ח הלוואה מקורית, כאשר את הכסף הוא מלווה לאחרים שאמורים להחזיר רק את הסכום המקורי ללא ריבית. ברור שאף אדם לא היה מלווה הלוואה כזאת, ואם זה נעשה הרי זה אומדן דעת מוכח למקח טעות (סעיף ב (4) בכתב התביעה, ובנספח הערכת רווחים סעיף 21).

סיבה שנייה לביטול החוזה או לחיוב בתשלום נזקים: בחוזה בין הצדדים שנחתם באלול תשע"ד בסעיף 3 נכתב כי: "[הנתבעת] מתחייבת לעשות כמיטב יכולתה וידעיותיה המקצועיות להצלחת הגידול באופן המקצועי היעיל והכלכלי ביותר האפשרי מבחינתה". הנתבעת לא פעלה באופן הכלכלי ביותר.

(א) **המחיר**: ההתנהלות הלא מקצועית מבחינה כלכלית החלה כבר ברגע שאוצר בית הדין חזר בו מההסכם המקורי שהיה בשיעור של 5.5 ש"ח לדונם (יש להעיר כי לפי החוזה עם בית הדין מדובר על 5 ש"ח בלבד), והוריד את הסכום ראשית ל4.5 ואח"כ ל4 ש"ח לדונם (הערכת רווחים נספח לכתב התביעה סעיף 9-8). דבר זה מהווה רשלנות בעמידה על קיום



החוזה מול אוצר בית הדין (שם סעיף 15). הם שילמו 10 אחוזים למתווך ללא ידיעת התובע (סעיף 14). את הורדת המחיר הם עשו בפזיזות וללא עמידה על המקח (סעיף 24).

(ב) **אמצעי הביטחון**: רשלנות נוספת יש בכך שלא מימשו את המחאות הביטחון שאוצר בית הדין סיפק על סך מיליון ש"ח. אם היו ממשים את המחאות כראוי כל התביעה היתה מתייתרת, אולם הנתבעת לא פעלה כך, ואדרבה השותפים חתמו על הסכם פשרה מול אוצר בית הדין ללא ידיעת התובע, ובו הם ויתרו על מירב הסכום שאוצר בי"ד היה חייב להם (שם סעיף 19).

זאת ועוד, העובדה שלא חתמו בעצמם מול אוצר בי"ד אלא כחלק מהתארגנות, גם היא נחשבת רשלנות (פרוטוקול דיון 1 עמו' 13).

(ג) **התנהלות לקויה**: רשלנות נוספת קיימת בכך שהנתבעת לא קטפה את הפירות ולא הניחה אותם לפתחו של אוצר הבית דין למרות סירובו לקבל את הסחורה.

(ד) כאשר אוצר בית הדין הפסיק להעביר תשלומים כמוסכם, היה על השותפות לפרוש מיד מההסכם, לעבור להיתר מכירה, ולהציל את מה שניתן. כאשר השותפים לא עשו זאת הם פעלו באופן לא כלכלי ועליהם לשאת בתוצאות (פרוטוקול דיון 1 עמו' 5).

כיוון שהנתבעת הפרה את החוזה ולא הצליחה לעמוד בהסכם כראוי, הרי החוזה בטל. בנספח לחוזה בסעיף ז נכתב: "למען הסר ספק, במידה ויחול שינוי שיבטל את ההסכם מכל סיבה שהיא, אזי תשיב [הנתבעת] את הכסף [לתובע], לאחר ניכוי הוצאות שכבר חלו, ועד סיום ההחזר תמשיך לשלם את ההחזר החודשי [לתובע]". החוזה הופר בכך שהנתבעת הפסיקה לקטוף את היבול (נספח הערכת רווחים סעיף 28 פרוטוקול דיון 1 עמו' 7 שורה 6), ובכך שלא יצאה מההסכם מול אוצר בית הדין בזמן ולא מכרו בהיתר מכירה במחיר של 2 ש"ח לק"ג, ולכן כל החוזה בטל ועליה להשיב את ההלוואה במלואה בניכוי הוצאות (סעיף 14 לכתב התביעה מא' סיון תשע"ח). הוצאות הכוונה לסכום המינימלי ביותר האפשרי בלי שום תשלום על מומחיות הנתבעת וכדומה (שם סעיף 39).

### הפסקת השותפות, וסכום הנחסכות

מרגע שהנתבעת הפסיקה להשקיע בחלקה השותפות בטלה מכאן ולהבא, ולא מבטלת למפרע את השותפות. התובע מבקש לשום כמה הושקע עד רגע הפסקת השותפות ואת היתרה על הנתבעת להשיב לתובע מיידית. (פרוטוקול דיון 1 עמו' 8).

בנוסף, לא נראה שהנתבעת השקיעה את מלוא סכום ההשקעה 480,000 ש"ח בחלקה. יותר נראה שהשקיעו סכום מועט בחלקה ואת השאר נטלו לשימושם הפרטי (פרוטוקול דיון 1 עמו' 5). התובע דורש שמומחה חיצוני ימוד כמה מהסכום הושקע בחלקה, ומה היו הנחסכות (פרוטוקול דיון 2 עמו' 3).



### נזקים עקיפים והפסד רווחים

4. התובע ספג נזקים עקיפים מהעובדה שהנתבעת הלינה את התשלום שמגיע אפילו לפי הודאתה: ריבית על המשכנתא, ריבית על אוברדראפט שנגרם כתוצאה מהמשכנתא, ומניעת היכולת להשקיע את הכסף בצורה מניבה. כיוון שהנתבעת ביקשה מבית הדין לצאת ידי שמיים, עליה לשלם את הסכומים הללו (שם סעיף 35).

בנוסף, הנתבעת הרוויחה רווחים כתוצאה מהעובדה שהיא לא החזירה את הכסף בזמן, ולכן עליה לתת את הסכומים הללו לתובע. (פרוטוקול דיון 1 עמ' 14).

5. יש למוד את סכום הרווחים שהיה צפוי בשנת תשע"ה ע"פ שיעור של 5.5 ש"ח לקילוגרם, הסכום שנקבע ע"י אוצר בית הדין, בתחילת הדרך (כאמור לעיל, לפי החוזה עם בית הדין מדובר על 5 ש"ח בלבד). ע"פ אומדן זה תחוייב הנתבעת לשלם לתובע.

### המשך ההסכם כל עוד לא בוטל

6. לחילופין, ההסכם ממשיך להתקיים, כל עוד לא הוחזרו הסכומים שהנתבעת חייבת לתובע. דבר זה מתבסס גם על אמירת אחד השותפים ש'בחלקה שלך נגדל מלפפונים ונחזיר את החוב' (שם סעיף 32 ופרוטוקול דיון 1 עמ' 7 שורה 14) אם כך, מגיעים לתובע רווחים מהחלקה גם מהגידולים של השנים הבאות. ראשית החזר ההלוואה, ולאחר מכן רווחים בשיעור של 40%. (פרוטוקול דיון 1 עמ' 8).

### עובדות לבירור

כיוון שהתובע לא היה מעודכן בפרטים בזמן התרחשותם בשנת השמיטה, הוא אינו יודע האם העובדות שנמסרו ע"י הנתבעת הן עובדות נכונות.

העובדות שהתובע מבקש לברר הן:

1. כמה כסף הושקע בחלקה, ומהן הנחסכות.
2. האם התקבל יבול בסדר גודל של 4 טון.
3. מדוע שונו התעריפים של אוצר בית דין, והאם הייתה עמידה על המקח כראוי.
4. כמה כסף התקבל מאוצר בית דין.

### ג. טענות הנתבעת

הנתבעת לא חייבת להחזיר את ההלוואה כיוון שלא היו רווחים מספיקים (נספח להסכם שותפות סעיף ח).



## ההוצאות שהוצאו על החלקה, והרווחים

הנתבעת פירטה את ההוצאות עבור דונם (מייל לבית הדין בתאריך 7 במרץ 2019), מפירוט זה עולה שעלות גידול דונם היא 36,000 ש"ח. הנתבעת העריכה את הנחסכות עקב צמצום הקטיף ב5,000 ש"ח לדונם, כלומר ההוצאות היו סך הכל 434,000 ש"ח עבור 14 דונם. עלויות אלו מתבססות על הניסיון של הנתבעת בגידול מידי שנה, ועל ידיעה שכך היא העלות **המשוערת** שנעה בין 35,000 ל40,000 מידי שנה. בגלל שמדובר במשק שכולל עוד גידולים מלבד 14 דונם הללו, הנתבעת – בדומה לכל משק חקלאי אחר בארץ – לא יכולה להציג מסמכים יותר מפורטים עבור כל חלקה (מייל לבית הדין תשובה לטענות התובע).

הרווחים מפורטים במסמך שהוגש לבית הדין (כותרתו: שותפות 14 דונם פלפל):

1. עלות הגידול ל14 דונם הוא 504,000 ש"ח, בגלל הנחסכות עלות הגידול פחתה ב70,000 ש"ח והיא: 434,000 ש"ח.
2. התובע השקיע 480,000 ש"ח, והנתבעת חייבת לו 46,000 ש"ח.
3. התקבלו מאוצר בית הדין 191,333 ₪.
4. תשלום נזק בגידול בחממה מהביטוח 69,888 ₪.

סך הכל הנתבעת חייבת לתובע 307,221 ש"ח. את הסכום הזה היה עליה לשלם לתובע, ונכון לזמן כתיבת שורות אלו היא כבר שילמה אותו.

הנתבעת לא יודעת להסביר את העובדה שהודו לתובע על כך שהיא חייבת לו 338,600 (פרוטוקול דיון 1 עמ' 11). אמנם, הנתבעת מוכנה **כפשרה** לשלם את הסכום הזה, אבל בכך היא רוצה לצאת ידי שמים (מייל לבית הדין שכותרתו לכבוד הדיינים, בראשות הרב חיים בלוך), כלומר בנוסף לתשלומים שכבר שולמו עוד 27,600 ש"ח. הצעת פשרה זו נדחתה ע"י התובע.

## רשלנות וביטול החוזה

א. ההסכם עם התובע היה הסכם שותפות לכל דבר, וכלל לא הל וואה. סעיף ז בנספח שמדבר על הפיכת ההשקעה להלוואה הוא אך ורק במקרה בו מאיזו שהיא סיבה המשקיע לא היה מצליח להמציא את הכסף לפני תחילת שנת שמיטה, אך כיוון שהתובע הצליח להמציא את הסכום, הסכם השותפות התחיל, ואין עוד אפשרות לחזור להלוואה (פרוטוקול דיון ראשון עמוד 4, ופרוטוקול דיון 1 עמ' 10. התובע התנגד לפרשנות זו).

ב. לא היתה שום רשלנות בגידול, ושום הפסקה בגידול. החלקה הייתה אמורה להפיק 9-10 טון לדונם, אך בפועל היא הפיקה 4 טון לדונם. החברה הציגה לבית הדין תעודות משלוח מהן עולה כי שוקו 56,482.12 ק"ג (שהם 4 טון לדונם).

הנזק נגרם מכמה דברים: א. כתוצאה מכך שבי"ד סירב לקבל את הגידולים שהתחייב לקבל, וכתוצאה מכך הצמח נפגע מאוד ולא הצליח להפיק את הגידול המצופה (פרוטוקול דיון 1 עמ' 1).



11. ב. ההקפדה על כללי ההלכה בגידול על פי אוצר בית דין מנעה גידול אופטימלי של הפלפל (מייל שהשורה הראשונה בו היא: 'לבקשת התובע לזכות בקיום...'). הנזק הזה הוכר ע"י חברת הביטוח, ולכן אין פה הפסקת שותפות (פרוטוקול דיון 1 עמו' 10).

עבור הכמויות שסופקו לאוצר בית דין היו צריכים להתקבל כ-250,000 ש"ח ואף יותר, אולם בפועל בית הדין העביר רק 191,333 ע"פ הסכם פשרה שנחתם עמו (פרוטוקול דיון 2 עמו' 5 ועמו' 6 שם).

ההפסקה בגידול עליה מדבר התובע היא למעשה סיום גידול בזמן המקובל בשאר הארץ ולא לפי המומחיות המיוחדת של הנתבעת שעובדיה יודעים להאריך את הגידול יותר מהרגיל (פרוטוקול דיון 1 עמו' 13). הנתבעת הציגה לבית הדין תעודת משלוח אחרונה מתאריך 26.4 כדי להוכיח שהגידול נמשך עד סוף אפריל כלומר עד סוף עונת הגידול הרגילה.

ג. הסיבה שהנתבעת לא עברה באופן מידי להיתר מכירה היא, כי אוצר בית הדין איים עליהם שאם יעשו כך לא יקבלו תשלום בכלל אפילו את הסכום שמגיע להם, והם חששו להפסיד ולצאת קרחים מכאן ומכאן (שם). מתוך החשש הזה הם נשאר עם בית הדין והתוצאות ידועות (פרוטוקול דיון 1 עמו' 13). האופציה של היתר מכירה לא הייתה ראלית, כי כל הזמן נותרה המחשבה שעוד רגע בית הדין יעמוד בהתחייבויות שלו ויקנה את היבול ב-5 ש"ח לקילו, שזה רווח עצום לעומת היתר מכירה שהיה מניב 2 ש"ח לקילו בלבד (פרוטוקול דיון 2 עמו' 4).

ד. ההסכם מול אוצר בית הדין, והסכם הפשרה שנחתם אחרי שהתברר שבית הדין לא עומד בהתחייבויות שלו, אינם רשלנות. לנתבעת לא היה הסכם ישירות מול אוצר בית הדין אלא דרך הנציגות של הישוב, כדי להגן על החקלאים (פרוטוקול דיון 2 עמו' 5 ועמו' 6 שם). ההסכם הפשרה היה הרע במיעוטו, ואחרים שלא הלכו בדרך הזאת לא הרוויחו יותר.

ה. דרישת התובע לקבל מסמכים המעידים על ההשקעה בחלקה ספציפית אינה אפשרית לביצוע. אין מקום בשום עסק להשקיע את הכסף רק בחלקה ספציפית, זה לא אפשרי וברור שלא לכך הייתה הכוונה (שם). ולכן מלבד הנחסכות הכל הושקע בחלקה.

ו. בבנוגע לטענה כי השותפות ממשיכה, אין הדבר כן. כוונת הנציג באמירתו שיגדלו בחלקה מלפוננים היא, שע"י הגידול הנ"ל יחזירו את החוב שלהם, אבל לא שהשותפות ממשיכה (פרוטוקול דיון 1 עמו' 12).

ז. סכום הנחסכות נקבע ע"פ הנתונים שבידיהם ולפי הנחיות משרד החקלאות.

#### ד. ראיות שעמדו בפני בית הדין

מלבד מסמכים שונים שהגישו הצדדים והוזכרו לעיל בתיאור הטענות, בפני בית הדין עמדו שתי עדויות.

#### 1. עדות מר ז'



מר ז' (להלן: "העד הראשון") שעמד מטעם החקלאים בקשר עם אוצר בית הדין העיד על האירועים (העדות הייתה בשיחת טלפון, בהסכמת הצדדים).

מעדותו התברר שהוא עמד מטעם החברה לפיתוח הישוב מול אוצר בית הדין. הסיבה לכך שלא כל חקלאי עמד ישירות מול אוצר בית הדין היא אפשרות לצרף מחללי שבת, וליצור סדר וריכוז של החקלאים כקבוצה. המחיר נקבע לפי נתונים של משרד החקלאות, והחברה לפיתוח הישוב הייתה אמורה לקבל תקורה, אך בסוף כל כסף שהתקבל מהאוצר הועבר לחקלאים (פרוטוקול דיון שני עמו' 9).

בזמן די מוקדם התברר שיש לאוצר בית הדין בעיות קשות, והוא לא מצליח לעמוד בסיכומים המוקדמים, ולכן חקלאים החלו לפרוש ולעבור להיתר מכירה. למיטב זכרונו גם הנתבעת פרשה. אוצר בית הדין לא יכול היה לעשות לחקלאים הפורשים כלום, בגלל שכל ההתנהלות הייתה מול החברה לפיתוח, ולכן לא הייתה לחקלאי אחריות וערבות מול האוצר. (שם עמו' 10).

אוצר בית הדין היה חייב לחקלאים מיליון ש"ח ושילם רק 200 אש"ח. לכן העד תבע אותם בדין תורה והסכים להליך פשרה שבו החקלאים קיבלו חצי מהסכום שנוטר, כלומר סך הכל 600 אש"ח. הסכום חולק בין החקלאים לפי גודל החוב שהיו חייבים להם. ככל שהיו חייבים לחקלאי יותר הוא קיבל סכום יותר גדול.

בנוגע לתביעות כנגד האוצר אמר:

**אב"ד – האם חקלאים שניזוקו היה להם יכולת לבוא כלפיך ולטעון אנחנו רוצים סך כזה וכזה?**

**עד – היה להם שתי דרכים או פשרה או לתבוע באופן עצמאי. החקלאים רובם נתנו לי אישור לקבל את הפשרה צא לדרך. היתרון של החקלאי שלא הלך בדרך הזו, שהיה לו צ'ק ביטחון ביד. בסוף הגיע לפשרה בדרך אחרת.**

**אב"ד – האם היה עוד חקלאים שהלכו על מלחמה פרטית מול האוצר בי"ד?**

**עד – לא. מבחינת המציאות הסכימו לפשרה. והבינו שזה הרע במיעוטו.**

בנוגע לשאלה האם בעובדה שחקלאים לא עזבו הייתה רשלנות, אמר:

**תובע – מה היה צריך לעשות כשהבינו שהעסק לא פועל ובי"ד לא משלם?**

**עד – אפשרות אחת – לפרוש עכשיו. יש סיכוי שלא תקבל את מה שקיבלת עד היום, הסיכון במקרה שלנו היה פחות נמוך. שיטה שניה – יהיה בסדר ואני ממשיך לעבוד.**

נתבעים – מר ז', אין לי את הטבלאות שהרו"ח הוציא, אך היה שינוי במחיר שקיבלנו על כל קילו, ההסבר היה כי בית הדין לא יכול לשלם את המחיר המקורי כי הוא מוריד את המחיר, כך ראיתי בעיניים, לגבי השיקול האם לסגור את האוצר בי"ד ולעבור לשוק המקומי, אני שואל אותך בתור חקלאי, אם יש לך מחיר מובטח מעל 3.5 שקל ביד,



לעומת לעבור תוך הזמן שהמחיר מובטח לשוק המקומי שהמחיר לא מובטח ויותר זול,  
מה אתה היית עושה?

מר ז' – אני חושב שלא ניתן לבקר מישהו על משהו, אין כאן טעות של שיקול הדעת, יש  
כל כך הרבה שינויים, אין לך יכולת לדעת מול מי אתה עובד, מה רמת האמינות וכו', גם  
אני כאחד שהיה בפנים בחרתי להישאר. כולם אוהבים מחיר יותר מובטח.

## 2. מומחה בית הדין

בשביל לברר את העובדות הנתונות במחלוקת, בית הדין פנה למומחה שהוסכם על ידי הצדדים.  
להלן השאלות שהמומחה נשאל (בגופן מודגש), ותשובתו בצידן (בגופן רגיל). התשובות נכתבו  
בנוסח אחר, וכאן סוכם העולה מהדברים.

(1) התובע השקיע 480 אש"ח. האם כל הסכום הושקע בחלקה?

(2) הנתבעים טענו שהנחסכות היו 5000 אש"ח לדונם, שהם 70 אלף ש"ח ל14 דונם. האם אכן זה  
היה סכום הנחסכות?

ת: גידול של 14 דונם עולה 416,486 ש"ח. בתשובה לשאלת בית הדין השיב המומחה  
שהערכה שלו היא לאחר הנחסכות.

(3) מה היה הסכום שהתקבל מאוצר בית הדין?

ת: הנתונים הנ"ל בידי ביי"ד.

(4) היבול הצפוי היה 8-10 טונות, בפועל התקבל סכום נמוך בהרבה. מה היה כמות היבול בפועל?  
(הנתבעים טענו 4 טונות).

ת: מסתבר שאכן זה היבול שהתקבל וזאת משתי סיבות. האחת, לא טיפלו בגידולים  
כרגיל בגלל שנת השמיטה, והשנייה בגלל שלא קטפו בזמן בשל התנהלות אוצר בית הדין.

(5) האם העובדה שהתקבלו 4 טונות מראה על רשלנות מצד המגדלים?

ת: אין זו התרשלנות כיוון שהם פעלו מתוך אמונה בשמירת שמיטה.

(6) מה היה הסכום שהתקבל מאוצר בית הדין בפועל (חוזרת על שאלה 3)?

ת: נתונים אלו בידי בית הדין.

(7) האם הנתבעים הפסיקו את הגידול באמצע? אם כן, האם היתה הצדקה לכך?

ת: לא, קיצור זמן הגידול נבע מהנזק שנגרם לצמח.

(8) האם העובדה שלא עברו להיתר מכירה מראה על רשלנות?

ת: המומחה עצמו היה עובר, והעובדה שהשותפים לא עברו נובעת מאמונה בשמירת  
שמיטה, שהוא לא יכול לדון אותה לחיוב או לשלילה.





#### ה. שאלות לדין:

1. האם הייתה רשלנות בהתנהלות מול אוצר בית דין? אם כן, האם על הנתבעת לשאת בנזקים העקיפים שנבעו מהתנהלות זו?
2. האם ההסכם פקע וממילא הנתבעת חייבת להחזיר את מלוא ההשקעה?
3. האם השותפות ממשיכה ולתובע מגיע חלק מהרווחים?
4. חוב לא הוחזר בזמן, והלווה הרוויח מכספי ההלוואה שלא הוחזרו. האם עליו לשלם רווחים אלו למלווה?
5. האם המסרון ששלח נציג הנתבעת, בו כתוב שהיא חייבת 338,200 ₪, מהווה הודאת בעל דין? כיצד יש להתייחס לסתירה בין מסרון לבין הדברים שנאמרו בבית הדין?

#### דין

##### ו. רשלנות ומקח טעות

1. **התובע טען שאם** העסקה הייתה הלוואה גרידא הרי יש פה מקח טעות ברור, ולכן כל ההסכם בטל, ועליהם להשיב לפחות את סכום ההלוואה המקורי. **הנתבעים השיבו** שמדובר בהשקעה ולא בהלוואה.

בית הדין מקבל את עמדת הנתבעים. החוזה שנחתם בין הצדדים לא משאיר מקום לספק שמדובר בהשקעה. כך נקרא התובע לכל אורך החוזה וכך אכן מחייב ההיגיון - לא הגיוני שהתובע יטול הלוואה יקרה מאוד מהבנק ויעניק אותה ללא ריבית לאדם אחר, ואפילו אם יזכה ע"י כך במצווה רבה כמו שמירת שמיטה כהלכתה. ואם כן ברור שלפנינו השקעה שלא עלתה כהוגן.

**מסקנה- מערכת היחסים בין הצדדים הייתה של השקעה ולא של הלוואה, וממילא אין פה מקח טעות בהלוואה.**

2. **א.** התובע טען שהנתבעת לא התמקחה כראוי מול אוצר בית הדין, ושתקה כאשר המחיר ירד עוד ועוד. הנתבעת הודתה בעובדות, אך טענה שאין זו רשלנות.

כתב השולחן ערוך (חו"מ קפה, א):

"הסרסור, שליח הוא, אלא שנוטל שכר שליחותו. לפיכך אם שינה דעת הבעלים, משלם מה שהפסיד. כיצד? ראובן שנתן חפץ לשמעון הסרסור ואמר ליה: מכור לי זה ואל תמכור בפחות ממאה, והלך ומכרו בחמשים, משלם החמשים מביתו. מכר במאתים, הכל לראובן".

כלומר, אם אדם אמר לשליח שלו למכור לו במחיר מסוים, והשליח שינה ומכר בפחות, הרי השליח צריך לשלם את הפער בין המחירים. הנתביבות (סק"ב) הסביר, שעל השליח לשלם אפילו



אם מחיר השוק של החפץ הוא פחות ממאה, אף שלכאורה השליח לא הזיק לבעלים. משום שדעת הבעלים הייתה למכור רק במאה, ואם השליח מכר בפחות – שינה מדעת בעל הבית ונקרא גזלן; אכן סהדי שאין רצונו של השליח להיות גזלן, ולפיכך מוכן להשלים את הסכום מכיסו.<sup>1</sup>

אמנם המקרה בשולחן ערוך שונה מהמקרה שלפנינו בשלושה פרטים: **האחד**, לא נאמר בחוזה ביניהם שהתובע מוכן שימכרו **רק בסכום הזה** ולא בפחות ממנו.

**השני**, לא מדובר בשליח ומשלח, אלא במשקיע שהשקיע את כספו וביקש מהחקלאי לנהל את העסק בצורה הכלכלית ביותר האפשרית. מקרה זה דומה לשותף שהוזיל מחיר. שותף שמכר יותר בזול מבואר ברמ"א (חושן משפט קעו, י)

**“וכל שאינו משנה או פושע, יעשה בשל חבירו כמו בשלו”**

וכן במקרה שלפנינו, הנתבעת לא הייתה היחידה שנשארה עם אוצר בית הדין, אלא היו חקלאים אחרים יחד עמה. הדבר מלמד שאין פה רשלנות מצידה, אלא הבנה שזה המחיר שניתן להשיג.

**הבדל שלישי הוא**, שיש מקום לראות בנתבעת מומחה שעוסק בתחום. מומחה שהוזיל את המחיר כי הבין שזה המחיר האפשרי, אינו אשם בהזלה ואין הוא נחשב משנה מדעת בעל הבית שעליו לשלם מביתו. דבר זה ניתן ללמוד מדברי הסמ"ע (קפ"ה סק"א):

**“גם יש לומר, דהוה אמינא כיון דהסרסור בקי בטיב קנין ומכירה טפי מהמוכר, אף אם אמר לו מכריהו לי במנה והוא נתנו בפחות, לא יחשב שינוי, דמסתמא המוכר סמך אראות עיניו דהסרסור, קא משמע לן דלא”**.

כלומר, סרסור לא נחשב כמומחה מול בעל הבית ואמירתו המפורשת, אבל מומחה ממש נראה שכן. הנתבעת הייתה בעיני התובע מומחית לדבר, והוא סמך על שיקול דעתה בכל דבר ועניין בכל מהלך העניינים, ולכן הייתה ביד הנתבעת האפשרות להוזיל את המחיר.

לסיכום, אם הנתבעת הייתה מוכרת את הסחורה במחיר שנמוך משמעותית מהמחיר בשוק, היה ניתן לדון על הדברים האם יש פה נזק למשקיע, אך כיוון שלא כך הם פני הדברים, ברור הדבר שאין פה שינוי מדעת בעל הבית.

**מסקנה - אין בהוזלת המחיר ובאי עמידה על המקח משום רשלנות.**

<sup>1</sup> עיין ברעק"א המביא מהריק"ש החולק על הנתביבות, וסובר שכאשר ידועה שומת החפץ אינו משלם אלא כשווי, דלא גרע מגזלן שאינו משלם אלא שווי הגזילה.

וכן הסכים מהריא"ז ענזיל סימן פד, כדעת גאוני בתראי, שאינו משלם אלא כשווי החפץ ולא כמו שאמר לו בעה"ב. וכתב שגם הסמ"ע מודה בזה, דטפי משווי לא משלם אלא בכליו של בעה"ב דלדידה שוייה. אבל בסחורה העומדת למכירה לא, דלאו מידי חסריה. (וכן דעת הפוסקים האחרים שראיתי באוצר הפוסקים על אתר, שכולם תמהים על הנה"מ)



2. ב. התובע סובר שיש רשלנות בכך שהנתבעת לא חתמה על חוזה ישירות מול אוצר בית הדין; לא החזיקה אמצעי ביטחון משלה; לא מימשה את אמצעי הביטחון שהיו בידי החברה לפיתוח; וחתמה על הסכם פשרה מול בית הדין.

הרציונל של עמידה מול אוצר בית דין כחלק מהתארגנות הוסבר לבית הדין בעדותו של העד הראשון: החברה לפיתוח עמדה מול אוצר בית הדין כדי להגן על החקלאים (הדברים הובאו לעיל בפרק "ראיות שהוצגו לפני בית הדין"). ממילא אף חקלאי פרטי לא יכול היה להחזיק אמצעי ביטחון. דברים אלו מסתברים מאוד, ולפחות יש בהם משום ערעור על הטענה השותפות נהגה ברשלנות. בשביל שהתובע יטען שהנתבעת התרשלה עליו להוכיח שהייתה רשלנות, כי הרי הוא בא להוציא מחברו ועליו הראיה. כאשר הצדדים שקולים לכאן ולכאן- אין בכך משום רשלנות.

גם בהסכם הפשרה אין משום רשלנות. אע"פ שמדובר על מקרים שונים לחלוטין ניתן ללמוד על כך מהמרה"ם שיי"ק (יו"ד סימן רל"ה) שנשאל האם הגבאים רשאים למחול על כסף שצווה להם, כי היורשים מאיימים לפנות לערכאות ויש סיכוי סביר שיפסידו הכל. על כך ענה המרה"ם שיי"ק:

**"ועתה נבוא לפלפול השני אם רשאין לוותר ממעות עניים או של יתומים כדי להנצל מריב... שהתחילו בערכאות ומי יודע אם לא יפסדו ח"ו כל הדברים טובים מחק"ק ועוד שאר חששות שכ' מעלתו נ"י ובוודאי כל מה שיכולין להוציא הוא כמו השבת אבידה"**

החשש שעמד בפני הנתבעת היה חשש דומה, שמא יפסידו הכל והם ניסו להציל מה שהיה בידם. העד העיד בפני בית הדין שחקלאים שנקטו בדרך אחרת לא הצליחו להגיע להישגים גבוהים יותר. ולכן אפילו הייתה בזה משום רשלנות, נקיטת דרך אחרת לא הייתה מובילה להישגים אחרים לטובת התובע.

**מסקנה- הנתבעת לא התרשלה בכך שלא חתמה ישירות מול אוצר בית הדין על הסכם, ובכך שחתמה על הסכם פשרה.**

2. ג. התובע טוען שהנתבעת הייתה צריכה לקטוף, ולהניח את הסחורה בפני אוצר בית הדין גם ללא הסכמת אוצר בית הדין.

לדעת בית הדין אין בכך משום רשלנות. ננסה לבחון מה היה קורה אם השותפים היו נוקטים בדרך זו: החלקה היתה מניבה 8-10 טון ולא היו הוצאות נחסכות, כלומר הנתבעת היתה מוציאה 70 אלף ש"ח נוספים, ולא היתה מקבלת את כספי הביטוח, כלומר היתה מרוויחה כ-70 אלף ש"ח פחות. בסופו של דבר נחתם הסכם פשרה עם אוצר בית הדין (הסכם שקבענו שאין בו רשלנות), הסכום שהחקלאים קיבלו בסוף היה נמוך מאוד. אם הנתבעת הייתה פועלת באופן שהציע התובע, היא הייתה זוכה בחלק קטן מסכום הפשרה – ניתן להניח שבהערכה אופטימית ביותר 100 אלף ש"ח בלבד – כלומר, התובע היה מפסיד 40 אלף ש"ח.



יתר על כן, אילו הנתבעת הייתה מניחה את הסחורה לפתחו של אוצר בית הדין, סביר שגם את הסכום הנ"ל התובע לא היה מקבל. החקלאי צריך ראייה שסיפק את הסחורה, כלומר חתימה של המקבל על כך שהסחורה סופקה. שכן בהסכם בין הנתבעת ובין אוצר בית הדין (סעיף 22) נכתב כי התשלום מותנה בחתימת נציג מטעם בית הדין על תעודת משלוח. הנחת היבול מול שערי אוצר בית הדין לא הייתה זוכה לאישור מסירה, והיבול היה נזרק כאילו לא סופק. ומכאן שלנתבעת לא הייתה שום אפשרות לקבל אפילו את 100 אש"ח הללו. לכן נראה שהצעת התובע להניח את הסחורה מול שערי אוצר בית הדין בניגוד לרצון אוצר ביה"ד לא רק שלא הייתה מביאה תועלת, אלא הייתה גורמת לנזק לתובע ולנתבעת גם יחד.

### **מסקנה - הנתבעת לא התרשלה בכך שלא הניחה את היבול מול שערי אוצר בית הדין.**

2. ד. התובע טוען שיש רשלנות בכך שהנתבעת לא פרשה באופן מידי מההסכם עם אוצר בית הדין. נסכם את הראיות שהובאו לכאן ולכאן.

### **ראיות כנגד הרשלנות:**

(1) העד הראשון (פרוטוקול דיון 2 עמו' 11) הסביר לבית הדין מדוע אין בכך רשלנות, ודבריו הובאו לעיל בסעי' ד.

(2) מומחה בית הדין הסכים לכך שלא הייתה רשלנות, אך מסיבה שונה. במייל הבהרה שהגיש לבית הדין (מתאריך 10.2.20) הסביר את גישתו:

**"כוונתי היא לאמונה דתית, שהדבר הנכון הוא לגדל לאוצר בית דין ולכן לא נכון מצדי לחשוב או להגיד אחרת. אם היה מדובר בחקלאי מן השורה כמוני, אזי הייתי נוהג אחרת (עובר להיתר מכירה), אך לא מדובר בי בנושא שלפנינו, אלא באנשים מאמינים שעשו שיקול לפי אמונתם כאמור".**

מתשובה זו עולה, שהוא היה נוהג אחרת, והיה עובר להיתר מכירה, אולם לדעתו לא ניתן לומר שזו רשלנות כי הדבר נבע מאמונה דתית, ולכן אין זה נכון מצדו לחוות על כך דעה.

כוונת הדברים היא, שהתובע ביקש לקיים שמיטה כהלכתה ולא "לעשות עסקים" בחקלאות. ראייה מוחלטת לכך ניתן לראות מהחווה שנכרת בין הדדים. במבוא לחווה נכתב: **"והואיל [והתובע] מעוניין לקיים מצוות השמיטה בגידול קרקע ממש".** משכך, די ברור שלא הרי חקלאי רגיל כהרי העסק שלפנינו. חקלאי רגיל בודק רק את הרווחים שלו, ולכן סביר שהיה עובר להיתר מכירה ברגע שהיה מתברר שאוצר בית הדין לא נוהג כראוי. אך העסק שלפנינו הוא עסק של 'קיום מצווה' ולכן החקלאי לא שקל רק את השיקולים הכלכליים הפשוטים אלא גם שיקולים אמוניים ורוחניים, או אפילו שיקולים פשוטים יותר של קיום רצונו האמתי של המשקיע לקיים מצוות שמיטה כהלכתה. המומחה לא יכול לחוות דעתו על גישה מעין זו כי הוא לא עומד במקום אמוני כזה.



אמנם בדיון מול בית הדין גישה כזאת לא עלתה במפורש אלא ברמז (כתב התביעה 'תיאור הגידול והרשלנות' סעי' 21-22). וחיזוק לגישה כזאת מצד הנתבעת ניתן לראות במייל שנשלח לבית הדין (בתאריך כג שבט תש"ף) ע"י הנתבעת:

"...אנחנו, השותפים, נזהרנו והתאמצנו מאוד כדי שיזכה במצווה וגם ייחנה מ'שכרה בצידה'... בשלב הזה, למרות העיכובים היה לנו ברור שאנו מתאמצים לשמור שמיטה ולא מיד עברנו ל'היתר מכירה' כי נציגי הבי"ד הסבירו שזה רק זמני ועוד מעט נוכל לקטוף כפי שהתחייבו.

... כאשר הדבר נמשך, כבר היה נזק בגידול שהיה דורש הוצאות מרובות ולא היה משתלם כלכלית להשקיע בטפול בחלקה בגלל שהמחיר של הירקות היה נמוך, כאמור, ולא היה מחזיר את ההשקעה".

מדברים אלו עולה שהיה שלב מסוים שבו גם הנתבעת הבינה היטב שצריך לעזוב את אוצר בית הדין, אלא שבשלב זה היה מאוחר מידי. מצד שני, מטרתם הייתה שהתובע שרצה לקיים מצוות שמיטה יקיים את המצווה כראוי, ולכן לא פרשו כל עוד הייתה תקווה לזכות במשהו.

(3) פרשנות החוזה: בסעיף 3 לחוזה נכתב: "[הנתבעת] מתחייבת לעשות כמיטב יכולתה וידיעותיה המקצועיות להצלחת הגידול באופן המקצועי היעיל והכלכלי ביותר האפשרי מבחינתה".

השותפות ניסתה לנהל את העסק בצורה הרווחית והכלכלית ביותר מבחינתה. הגע בעצמך, מדוע באמת החברה לא עברה להיתר מכירה? הרי אמנם התובע הפסיד כסף רב, אבל הנתבעת הפסידה לא פחות. היא השקיעה בחלקה מעל 410 אלף ש"ח ולא גרפה שום רווח, ובנוסף לזה השקיעה עבודה של עונה שלמה ונותרה ללא כלום. ואם כן האינטרס האישי של השותפים היה להרוויח הרבה, ולעזוב להיתר מכירה - הרי זו ההחלטה הכי פשוטה בעולם, פשוט לא שולחים יותר לאוצר בית דין! כיוון שברור לבית הדין שהאנשים המרכיבים את השותפות כולם ישרים והגונים, ואף התובע מודה בכך, הסיבה היחידה לכך שהם לא נהגו בדרך הפשוטה ביותר היא כיוון שבאמת היו משוכנעים שהם עושים את הדבר הנכון גם למען התובע וגם למענם. בחוזה נכתב 'האפשרי ביותר מבחינתה', והנתבעת באותה התקופה הייתה משוכנעת שזו הדרך האפשרית ביותר מבחינתה. לכן קשה לבוא בחכמה לאחר מעשה ולהאשים את הנתבעת ברשלנות.

#### ראיות שהייתה רשלנות:

(1) הגדרת הנתבעת היא כ'שומר שכר', שחייב בגנבה ואבדה. גנבה מוגדרת כ'קרוב לאונס' (עיין לדוגמה תוס' ב"מ פב: ד"ה וסבר). אם כן, רמת ההתנהלות הנדרשת מהנתבעת היא רמת אחריות גבוהה ביותר, ואפילו באופן של קרוב לאונס. שומר שכר צריך לנהוג בפיקדון שבידו לפחות כאילו היה שלו, ואפילו שמירה יותר מעולה, וכל שכן שאין לו לנהוג בפיקדון ברמה פחותה מזו.



יתירה מכך, כיצד הנתבעת מכריעה הכרעות בנוגע לממון התובע ללא בירור מהי עמדתו, וכיצד הוא רואה את הדברים. קבלת הכרעה כה הרת גורל על ממון הזולת ללא התייעצות גם היא נחשבת כרשלנות (כפי שטען התובע בכתב התביעה 'תיאור הגידול והרשלנות' סעיף 44).

(2) העד הראשון פרס את מלוא התמונה וטען שהחקלאים כולם פרשו מאוצר בית דין כאשר התגלה שהאוצר לא עומד בסיכומים (פרוטוקול דיון 2 עמו' 9):

**אב"ד – כמה חקלאים היו באוצר בי"ד?**

**עד – בין 15 ל-25. [הנתבעים] פרשו. החל מחשוון התחילו לפרוש. רק אני לא פרשתי. הבנתי שאם אני אפרוש יהיה צרות צרורות ולא יהיה כלום מהם, נשארתי מחויב אליהם וכך קיבלנו מהם יותר כסף.**

(בהמשך הדיון אמנם הסתבר שהנתבעת לא פרשה ונשארה עד סוף העונה). התמונה הנראית לעין היא שיש פה מגמה שרוב החקלאים פרשו. העובדה שהנתבעת לא פרשה מורה שהשותפים לא נהגו בפקדון שבידם כפי שהיו צריכים לנהוג, וכפי ששומר נוהג בשלו.

(3) בסעיף ג (תחת הכותרת רשלנות וביטול החוזה), פרסנו את טענות הנתבעת, שהעדיפה מחיר גבוה של 5 ש"ח לקילו על מחיר נמוך של 2 ש"ח לקילו בהיתר מכירה, דהיינו שהנתבעת לא עברה לאוצר בית דין בגלל פער המחירים הגדול בין המחיר המובטח מהאוצר והמחיר הנמוך של היתר מכירה (פרוטוקול דיון 1 עמו' 13). בית הדין בירר את נושא המחירים של היתר מכירה ע"י הנתבעת (והתובע לא העיר עליהם דבר כך שהנתונים שנמסרו מקובלים גם עליו).

לפי הנתונים האלו, מחיר נטו לק"ג פלפלים היתר מכירה היה בין 2.4 ₪ לקילו ועד 3.84 ₪. לפי זה הסכום הממוצע שהתקבל עבור היתר מכירה הוא 3.12 ש"ח.

לפי הנתונים הללו, אם הנתבעת הייתה עוברת להיתר מכירה היא הייתה מגדלת 9 טון, ומרוויחה בסביבות 395,000 ש"ח. זאת בהנחה שהייתה עוברת באופן מידי להיתר מכירה ברגע הראשון שהבעיה התגלתה. כיוון שכך, סכום זה גבוה מהסכום שהציגה הנתבעת בדיון. וכיוון שהסכום גבוה משמעותית מהסכום שהתקבל בסופו של דבר, הדבר מלמד שהנתבעת נהגה ברשלנות בכך שלא עברה להיתר מכירה.

**מסקנות בנוגע לרשלנות:**

בהתאם לסמכות בית הדין הכתובה בשטר הבוררות, בית הדין רשאי להפעיל שיקול דעת בנושא זה ועל כן נראה לחייב את הנתבעת בגין הרשלנות המסוימת בסכום של 15 אלף ש"ח.

**נימוקים:** הרשלנות אינה וודאית, אעפ"כ היינו מצפים מהנתבעת לפנות בשיחת טלפון לשותף ולשאול אותו מה רצונו, ולנהוג בממון הזולת כאילו היה שלה. מצד שני, הסיבות שנתנה הנתבעת להתנהלותה מתקבלות על הדעת מאוד, ומסתבר שאלו הסיבות שהדריכו אותה, והיא פעלה בדרך הטובה ביותר שהיה בידיה להתנהל לפי הבנתה. ולכן אין לחייב במלוא הסכום אלא בחלקו.



**מסקנה, על הנתבעת לשלם לתובע 15,000 ש"ח בגין הרשלנות שבהתנהלותה.**

3. התובע טען שכיוון והנתבעת התרשלה לכן ההסכם בטל ועל הנתבעת להשיב את מלוא סכום ההלוואה בניכוי הוצאות. הנתבעת השיבה שהסעיף הנ"ל בחוזה נוגע רק למקרה בו ההסכם כלל לא היה מתחיל אבל לא למקרה בו ההסכם התחיל.

בנספח לחוזה בסעיף ז נכתב:

**"למען הסר ספק, במידה ויחול שינוי שיבטל את ההסכם מכל סיבה שהיא, אזי תשיב [הנתבעת] את הכסף [לתובע], לאחר ניכוי הוצאות שכבר חלו, ועד סיום ההחזר תמשיך לשלם את ההחזר החודשי [לתובע]."**

אנו נבחן את הסעיף לפי הפרשנות של התובע (למרות שפרשנות הנתבעת נראה יותר, וייד בעל השטר על התחלופה). גם אם נניח שהייתה רשלנות מצד הנתבעת בכך שלא עברה להיתר מכירה, להבנתנו אין בדבר זה משום עילה לביטול ההסכם. כל הסכם כולל בחובו סעיפים שהם מהותיים להסכם וסעיפים שאינם מהותיים להסכם. לדוגמא, יש מום במקח שיגרום למקח טעות, ויש מום במקח שלא יבטל את המקח (ראו בחושן משפט סימן רלב). הנתבעת המשיכה לספק את הסחורה בהתאם להסכם, היא המשיכה לנהוג לפי כל הסיכומים ביניהם. אף אם שגתה בשיקול הדעת בכך שלא עברה במהירות להיתר מכירה, דבר שלא נכתב במפורש בהסכם שיש לעשות אותו, אלא היה צריך להיות מובן מכללא, אין בכך משום הפרת הסכם וביטולו.

**מסקנה - ההסכם תקף.**

**ז. הפסקת השותפות**

**התובע טען** שמרגע שהנתבעת הפסיקה להשקיע בחלקה ההסכם הופר על ידה ועליה להשיב את מלוא הסכום מאותו הרגע, בהתבסס על סעיף בחוזה שאם החוזה יבוטל הרי על הנתבעת להשיב את מלוא סכום ההלוואה. **הנתבעת השיבה** שמעולם לא הפסיקה להשקיע בחלקה, אלא השקיעה עד אפריל שהוא הזמן הרגיל ברוב המשקים. בנוסף, כיוון שהצמח נפגע אנושות לא ניתן היה לגדל עוד.

מומחה בית הדין נדרש להכריע בשאלה זו והוא תמך בעמדת הנתבעת, שבעצם לא הופסק הגידול באופן יזום אלא הייתה תוצאה בלתי נמנעת של השארת הפרי על הצמח. כמו כן, הוא הסביר שהפגיעה ביבול וממילא ההכרח להפסיק אותו לפני הזמן נבע בחלקו מההקפדה על התנאים ההלכתיים של אוצר בית הדין.

כיוון שהצדדים קיבלו את המומחה עליהם, ולבית הדין דבריו נראים סבירים, אנו מקבלים את דבריו. דהיינו, לא הייתה הפסקת גידול יזומה, וממילא אין צורך להידרש לפרשנות הסעיף בחוזה בין הצדדים שנתון במחלוקת ביניהם.



**מסקנה - הנתבעת לא הפסיקה להשקיע בחלקה לפני הזמן, וממילא השותפות מעולם לא הופסקה.**

**ח. תשלום על נזקים עקיפים, ורווחים שיכול היה להרוויח**

תשלום עבור ההפסדים שנגרמו לתובע בהשהיית התשלום

התובע דורש תשלום עבור נזקים עקיפים שנגרמו לו בגין השהיית התשלומים ע"י הנתבעת, כגון הריבית ששילם לבנק עבור המשכנתא. הנתבעת הביעה את רצונה לצאת ידי שמים ולכן עלינו לדון האם יש בכך משום גרמא, שכן מזיק בגרמא חייב לצאת ידי שמים (בבא קמא נה ע"ב). אמנם המאירי (ב"ק נ"ו ע"א ד"ה וכן) כתב שבמקום שאינו מתכוון להזיק פטור מלצאת ידי שמיים, אך יש מקום לומר שרשלנות ופשיעה כמוה ככוונה (עיין שו"ע חו"מ כה, א מחלוקת שו"ע ורמ"א בעניין זה). לטענת הנתבעת הסיבה שלא העבירו מיידית כל תשלום שקיבלו לידי התובע היא:

**"נהגתי כלפיו בסדרי העדיפויות של שותפים ומלווים, שהמלווים קודמים לשותפים" (פרוטוקול דיון ראשון עמוד 9).**

אך גם לטענתם השותפות הסתיימה בסוף העונה, ומאותו הרגע הפסיקה השותפות, והיה עליהם לשלם. ומשלא עשו כן הרי זו פשיעה ועליהם לשאת בנזקים.

בנוגע להפסדים שנגרמו לתובע בגין העיכוב בתשלום, אכן צודק התובע בתביעתו מדובר על נזק של גרמא ואולי אף גרמי, וכיוון שהנתבעים הביעו את רצונם לצאת ידי שמים הרי עליהם לשלם את ההפסד שנגרם לתובע. אע"פ שהפסד זה לא נגרם במזיד, מ"מ היה על התובעת לשלם את הכסף מיד בתום השנה של השותפות, אף לפי שיטתה שמדובר על שותף ולשותף משלמים אחרון.

אמנם חשוב להדגיש שמדובר על תשלום הריבית **עבור המשכנתא בלבד**. הריבית על האוברדרפט בבנק של התובע היא גרמא רחוקה ביותר ואיננה קשורה כלל וכלל למעשי הנתבעת, והשותפות אינה חייבת לצאת ידי שמיים בתשלום זה.

בתשלום האמור אין משום ריבית, כמו שמשמע מהרמ"א (חו"מ רצב, ז):

**"ואם הרויח במעות בין היה לו רשות להשתמש בהן או לא אין צריך לתת מן**

**הרווח לבעל הפיקדון"**

ודייק הסמ"ע (סקכ"א):

**"דקדק וכתב אין צריך, הא רוצה ליתן לו הרשות בידו, זכיון דלא בא לידו בתורת**

**הלואה אין כאן משום ריבית, כ"כ במרדכי שם [המובא בציונים אות י"ב]."**

**מסקנה: על הנתבעת לשלם לתובע את ההפסדים שנגרמו לו בגין השהיית התשלום. התובע יעביר לבית הדין תוך 30 יום מזמן מתן פס"ד שומת רו"ח מוסמך, ובה שיעור ההפסדים שנגרמו לו בגין הריביות על אי תשלום החוב בזמן במשך השנים תשע"ו, תשע"ז ותשע"ח.**

עמוד 16 מתוך 21

**משרד ראשי:** רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 P.O.B 8178 Brurya St. **Main Office:**

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 580120780 bitdin@eretzhemdah.org www.eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

**Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois**





### תשלום עבור אובדן רווחים

בנוגע לאובדן רווחים, כתב השו"ע (חו"מ קפג,א):

**"הנותן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה ידועה, ולא לקחה, אין לו עליו אלא תרעומת. ואם ידוע שלקח (במעות המשלח), מוציא ממנו בעל כרחו"**

המקור לדברי השו"ע הוא הרי"ף (ב"מ מ.) בשם הירושלמי, שהמבטל כיסו של חבירו אין לו עליו אלא תרעומת. אך אינו חייב לשלם תשלום ממשי כי הוא רק גרם הפסד ולא הפסיד בידיים.

ואולם, כתב הרמ"א (חו"מ רצב,ז) בנוגע לאדם שהופקדו אצלו כספים:

**"מיהו אם בא בעל הפקדון ואמר: תן לי פקדוני ואני ארויח בהן בעצמי, והלה מעכב בידו, חייב ליתן הרויח מכאן ולהבא"**

דברי הרמ"א עומדים לכאורה בסתירה לדברי השו"ע והירושלמי, שהמבטל כיסו של חבירו אין לו עליו אלא תרעומת (ואכן היש"ש שהובא בש"ך סק"ט חולק על הרמ"א). בנייר עמדה מספר 13 של מכון משפטי ארץ פורס הרב חיים בלוך שליט"א את הגישות השונות כלפי פיצוי על מניעת רווח, ותירוץ שיטת הרמ"א. אחת הגישות המצויה בין הפוסקים היא במקרה בו היה צפוי רווח ברמת וודאות גבוהה. במקרה זה על המזיק לשלם ולפצות את הניזק גם על מניעת רווח ולא רק על הפסדים, זאת לעומת מקרה בו הרווחים לא היו כה וודאים ואז אין חובה על המזיק לפצות את הניזק על מניעת הרווח (מחנה אפרים גזילה יא).

בזמננו רווחים ברמת וודאות גבוהה אינם מצויים. חשבונות פק"מ בבנק כמעט ואינם מניבים תשואה, ולכן לא סביר שהכסף היה מושקע באפיק זה. אפיקים אחרים טומנים בחובם סיכונים, ולא ניתן לומר שהיו מתקבלים מהם רווחים בוודאות, ולכן אין לחייב בגינם.

### למי שייכים הרווחים מהכסף:

במקרה שלפנינו הנתבעת החזיקה ב250,000 ש"ח שלא כדין, ולכאורה הרוויחה בהם רווחים. האם הם שייכים לה, או למשקיע, או שעליהם להתחלק ברווחים?

הסמ"ע (רצב, סקכ"א) הקשה על דברי הרמ"א שחייב לתת את הרווחים, מסימן פא, לב, שם פסק השו"ע:

**"ראובן תבע לשמעון ריוח החוב שהיה עליו מכמה שנים, ואומר שהתנה עמו לתת לו ריוח, ושמעון אומר שלא התנה, שמעון פטור אפילו משבועה, שאף לדברי ראובן לא היה תנאי זה בשעה שנתחייב שמעון, ואף אם אמר שמעון אח"כ: אני אתן לך ריוח, דברים בעלמא הם בלא קנין, ויכול לחזור בו."**



והקשה הסמ"ע שבסימן רצב, הרמ"א מחייב לשלם את הרווחים אפילו ללא אמירה בגין עיכוב התשלום? הסמ"ע לא חילק בין הלוואה ופיקדון אלא תירץ בכיוונים אחרים, ולדעתו יש לשלם רווחים גם מהלוואה.

הש"ך (פ"א, פ"א) חילק בתירוץ השלישי בין הלוואה- שם אין תשלום רווחים, ובין פקדון שם יש למפקיד זכות לקבל רווחים. התומים (פא, צא) ביאר את החילוק של הש"ך בין פקדון והלוואה כנובע מהלכות ריבית. כיוון שבסימן פא אנו עוסקים בהלוואה אין יכולת לתבוע רווחים.

הט"ז (סימן רצ"ב) חילק חילוק דומה לש"ך אך נימק אותו אחרת:

**"אלא נלע"ד דיש חילוק בין חוב לפקדון, דבחוב דניתן להוצאה, אעפ"י שהגיע זמן הפרעון וזה מעכבו, אין עושה איסור בזה, משא"כ בפקדון דאע"ג דהוא בענין שמותר להשתמש במעות, מ"מ תיכף שהמפקיד בא לתבוע פקדונו ואמר שרוצה להרויח וזה מעכב עליו, היה מבטל כיסו... דקרי ליה שם המבטל כיסו, וזה אינו שייך בחוב אלא בפקדון, שמיום התביעה ואילך חזר להיות פקדון שאסור להשתמש ואם השתמש ה"ל גזלן כמו בשאר, משא"כ בחוב, שאף שחייב לשלם כשהגיע זמן, מ"מ אם מעכב הפרעון ומרויח במעות אין עליו שם רשע כיון שהוא מוכן לשלם לו לאחר זמן."**

כתבנו לעיל שבמקרה שלפנינו מדובר על פיקדון, ואם כן לכאורה אף לפי דברי הט"ז צריך להשיב את הכסף. אך נראה שהט"ז מדבר רק על מקרה שבו הפקיד מעות אצל שומר, אלא שלשומר הייתה רשות שימוש, ולכן המעות נמצאות באיזה אופן. אבל אם המעות כלל אינן בעין כי מיד ברגע שהתקבלו נבלעו המעות ע"י חובות השותפות ואינן בעין, וברגע שהתובע תבע את כספו לא היו כספים בעין כלל, אלא הם מיד הועברו כדי להשיב חובות – באופן כזה מדובר על הלוואה והט"ז לא יחייב. דהיינו, הסיבה שהשומר חייב להעביר את הרווחים למפקיד היא כיוון שהמעות הן שלו, כאשר מדובר על מעות ששייכות כבר לשומר אין מקום לנתינת רווחים כי אין קשר בין הרווחים ובין המפקיד.

אמנם, כיוון שהנתבעת רצתה לצאת ידי שמיים גם כן, הרי גם אם נחלק ונאמר שהלכה כמו הט"ז ויש לחלק בין הלוואה ובין פיקדון, ופה מדובר על הלוואה כבר ולא על פיקדון, מכל מקום המבטל כיסו של חברו חייב לצאת ידי שמיים ולשלם לו את הרווחים שהיה יכול להשיג (עיין בנייר עמדה הנזכר לעיל, עמוד 28 סקירת שיטות הפוסקים בעניין, שרבים מהפוסקים סוברים שבכל מבטל כיסו של חברו יש חיוב לצאת ידי שמיים).

החת"ס (שו"ת סימ' קעח) חייב יותר מהרמ"א, ולדעתו אפילו אם המפקיד לא תבע את כספו בחזרה יש חובה על השומר לשלם חצי מהרווחים למפקיד, וכ"כ במחנה אפרים ריבית (סימן מא).  
**וכן נראה לנהוג לדינא גם במקרה הזה.**



צורת השומא צריכה הייתה להיות כך: יש לשום כמה הם 250,000 מתוך מחזור של שלוש השנים הללו וכמה רווחים הפיקו אותם 250000 שקלים. חצי מרווחים אלו יתנו לתובע (לפי דברי החת"ס והמחנ"א שהובאו לעיל).

בכדי למעט בחשבונות ובשומות שקשה לשום אותן במדויק, וכיוון שמדובר על רצון של הנתבעת לצאת ידי שמים, וכחלק מסמכות בית הדין לפשר פשרה הקרובה לדין תורה, הנתבעת תשלם 20,000 ש"ח עבור ההפסדים שנגרמו לתובע ועבור הרווחים העתידיים האפשריים.

**מסקנה: על הנתבעת להעביר לתובע 20,000 ₪. מסכום זה יש להפחית את סכום הכסף שהתובע אמור לקבל בגין ההפסדים שהיו לו מהמשכנתא.**

#### ט. המשך ההסכם כל עוד לא בוטל

התובע טען שאם כל טענותיו אינן נכונות, הרי ההסכם ממשיך להתקיים כל עוד לא בוטל. לדעת בית הדין אין הדבר כן. הסכם כורתים בין שני צדדים וברצונם, וברור לחלוטין שלא היה רצון כזה מצד שני הצדדים. המשך השותפות מוגדרת ע"י הצדדים כאופציה שתלויה ברצון הצדדים, נושא זה לא דובר כלל, ואפילו המשפט שכן נאמר ("בחלקה שלך נגדל לך מלפפונים") הוא מעורפל במידה רבה והפרשנות הפשוטה שלו צריכה להיות שע"י הגידול בחלקה יחזירו את החוב שכבר קיים. לא שעכשיו יהפכו להיות שותפים.

**מסקנה: ההסכם לא המשיך להתקיים אחרי שנת השמיטה.**

#### י. האם המסרון מהווה הודאת בעל דין

נציג הנתבעת כתב במסרון שחייב סכום כסף. בבית הדין טען נציג הנתבעת שכשכתב את המסרון אכן חשב שהוא חייב, אך אחר כך עשה חשבון ועלה שמדובר בטעות.

**טענת טעיתי מחוץ לבית הדין:**

נראה שאין כאן הודאת בע"ד מחייבת. כתב השו"ע (חו"מ קכו, יג):

אם לאחר שנתרצה הלוח או הנפקד ליתן למקבל, אומר: עיינתי בחשבוני ולא היה לו אצלי כלום וטעיתי במה שהודיתי לו, אם יכול לברר בעדים שהוא אומר אמת, פטור, אפילו היה בעדים כשנתרצה ליתן לו, וחייב הנותן ליתן למקבל אם נתנו לו בפרעון חובו. ואם אינו יכול לברר הטעות, אם המחזה בפני עדים, וגם קבע זמן למקבל ליתנו לו לזמן ידוע, והוא בתוך זמנו, אינו נאמן לומר: טעיתי. וכן אינו נאמן לומר: משטה הייתי בך. ואם לא המחזה בעדים, יש מי שאומר שנאמן לומר: טעיתי, במגו דלהד"מ, או במגו דפרעתך, אם הוא אחר זמן והדין בין הנותן למקבל. ויש מי שאומר דאינו נאמן לומר: טעיתי (במגו דפרעתי),



**דאין כאן מגו, דהוי כמגו במקום עדים, דלא שכיח שיטעה, אלא אדרבה אדם מדקדק היטב קודם שיודה. הגה: וכן נראה לי עיקר. ודוקא אם הודה לו בפני עדים, אבל אם הודה לו בלא עדים, יכול לומר: טעיתי (ר"ן ספ"ק דגיטין), ואפילו אם נתן לו כתב ידו, נאמן לומר: טעיתי, במיגו דפרעתי, כן נראה לי, ודלא כיש חולקין על זה (מהרי"ק שורש קצ"ג). ועיין לעיל סימן פ"א סעיף כ"ג.**

כלומר, הרמ"א מכריע להלכה שאדם נאמן לומר טעיתי במקרה של הודאה בכתב יד. לדעת הרמ"א, הודאה בכתב ידו גרועה מהודאה בעדים כי יכול לטעון כמה טענות: אמנה, או חתמתי על מסמך ריק ובא השני ומילא אותו (דרכ"מ וסמ"ע שם סקמ"א), ולכן נאמן לומר טעיתי במיגו דפרעתי. מסרון איננו יותר טוב מהודאה בכתב ידו, ואדרבה נראה יותר גרוע כי יכול היה לומר שאחר כתב את המסרון ולא הוא, ולכן לנתבעת יש מיגו דפרעתי, ונאמן נציג הנתבעת לומר טעיתי. ועיי"ש בש"ך (ס"ק ס"א) שהסכים לדעת הרמ"א. גם המציאות מורה על הטעות שבהודאה זו: הרי הנתבעת הודתה בסכומים שונים כל פעם כפי שהבאנו לעיל בסעיף ב, ואם כן אין סיבה לסמוך דווקא על הודאה זו ולא על הודאה אחרת והטעות ניכרת כאן עד למאוד. לכן יש לנו לסמוך על מה שאמרו בבית הדין לאחר שומא מדוקדקת שערכו.

**מסקנה: אין במסרון הודאת בעל דין מחייבת.**

#### יא. עובדות לבירור

התובע ביקש לברר עוד מספר עובדות / לקבל עליהם ראיות:

- 1. הסכום שהושקע בחלקה בפועל:** המומחה מצא שאחרי הנחסכות הסכום שהוצא על החלקה הוא 416,486 ש"ח. כלומר, אם הכסף שניתן ע"י התובע הוא 504,000 ש"ח (התובע העביר 480,000 ו24,000 הנתורים כאילו שולמו ע"י הנתבעת בחודשים הראשונים של השותפות), בפועל הוציאו 87,514 ש"ח פחות. לדעת הנתבעים, כאמור בפרק ג, הנחסכות היו 70,000 ₪. כלומר שלפי המומחה יש להוסיף 17,514 ₪ לסכום שנחסך.
- 2. היבול שהיה בפועל:** המומחה קבע שלפי הנתונים שבידו מסתבר שהתקבל יבול של 4 טון כפי טענת הנתבעת, זאת בשל גידול לא רגיל בשנת שמיטה, ובשל ההתנהלות מול אוצר בית הדין.
- 3. מדוע שונו התעריפים, והאם עמדו על המקח:** בית הדין מקבל את עדות העד שהסביר את ההתנהלות מול אוצר בית הדין שלא אפשרה לנתבעת אפשרות אמיתית להתמקח, ואת העובדה שאחרים שהתמקחו ועשו אחרת לא הרוויחו יותר.
- 4. הכסף שהתקבל מאוצר בית הדין:** הנתבעת מסרה סכום של 193,333 ש"ח. הנתבעת הייתה נאמנת על התובע במשך תקופה ארוכה, ובית הדין אינו רואה סיבה לפקפק בנאמנותה כעת.



**יב. הוצאות משפט**

על פי ההלכה והנהוג הנוהג ברשת בתי הדין ארץ חמדה גזית, כאשר שני הצדדים התנהלו בדיון המשפטי באופן סביר הם מתחלקים באגרת ביה"ד (שו"ת הריב"ש, תעה; שו"ת תשובות ונהגות ב, תרצו, בסופו). התובע שילם אגרה בסך 3,000 ₪ על כן הנתבעת תחזיר לתובע חצי מאגרת ביה"ד סך של 1,500 ש"ח.

**יג. מסקנות והחלטות**

**א. סכום הנחסכות:** 17,514 ש"ח (נוסף על מה שכבר שולם).

**ב. רשלנות:** הנתבעת תשלם לתובע 15,000 ש"ח.

**ג. הפסדים בגין אי תשלום החוב בזמן:** התובע יעביר לבית הדין תוך 30 יום מזמן מתן פס"ד שומת רו"ח מוסמך, ובה שיעור ההפסדים שנגרמו לו בגין הריביות על אי תשלום החוב בזמן במשך השנים תשע"ו, תשע"ז ותשע"ח.

**ד. הפסד רווחים:** הנתבעת תשלם לתובע 20,000 ש"ח. מסכום זה ינוכה, הסכום מהסעיף הקודם, כלומר ההפסדים שנגרמו בגין הריביות על אי תשלום החוב.

**ו. הוצאות משפט:** הנתבעת תעביר לתובע מחצית מסכום הוצאות המשפט בסך 1500 ₪.

**ז. זכות ערעור:** הצדדים יכולים להגיש למזכירות בית הדין בקשת רשות ערעור תוך 30 יום מהתאריך הנקוב על פסק דין זה.

פסק הדין ניתן ביום ד' אייר תש"ף, 28 באפריל 2020

בזאת באנו על החתום

הרב עמוס ראבלו

הרב חיים בלוך, אב"ד

הרב שמעון ב. הלוי גרבוז

